

УДК 372.853

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2022.02>

*Олена Ліскович,
ORCID iD 0000-0001-9523-8131
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри теорії й методики
природничо-математичної освіти
та інформаційних технологій
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
olena.liskovych@toippro.mk.ua.*

КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ З ФІЗИКИ

У статті досліджено структуру та сутність культурної компетентності учня в контексті навчання фізики. Обґрунтовано актуальність проблеми формування культурної компетентності учня з огляду на важливість національного єднання, виховання патріотизму та глибокої поваги до своєї країни, народу, його історії і традицій.

Авторка проаналізувала наукові публікації і нормативні документи, запропонувала трикомпонентну структуру культурної компетентності учня, визначила змістове наповнення когнітивного, діяльнісного та особистісного компонентів. У контексті навчання фізики уточнено поняття культурної компетентності учня як структурованого комплексу якостей особистості, що забезпечує здатність застосовувати знання з фізики в процесі опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, вираження власних ідей засобами різних видів мистецтва.

Ключові слова: *зміст компонентів культурної компетентності; ключові компетентності; компетентнісний підхід; культурна компетентність учня; освітній процес із фізики; структура компетентності.*

© Ліскович О. В., 2022

Вступ. Пріоритетним підходом до навчання в сучасній освіті визнано компетентнісний, що забезпечує готовність учнів вирішувати актуальні для них навчальні, соціальні та життєві проблеми, опановувати соціалізовані практики тощо. На відміну від знанневого та діяльнісного компетентнісний підхід передбачає конструювання освітнього процесу з позиції результатів, яких потрібно досягти. Результатом навчання є сформовані компетентності здобувачів освіти.

У Законі України «Про освіту» сформульовано одинадцять ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. У

новому Державному стандарті базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898) на основі компетентнісного підходу визначені вимоги до результатів навчання. Як і в чинних навчальних програмах, у новому документі представлено компетентнісний потенціал для кожної освітньої галузі, що передбачає формування всіх ключових компетентностей через розвиток умінь, ставлень і базові знання.

Для того, щоб переконатися в компетентнісному змісті результатів навчання, визначених новим Державним стандартом, педагогам, які викладатимуть у 5 класі за новими програмами (вибірка становила

орієнтовно 350 осіб), запропоновано відповідне завдання. Необхідно було ознайомитися зі змістом таблиці, що розкривала компетентнісний потенціал природничої галузі, і встановити відповідність між результатами навчання та ключовими компетентностями. Наприклад, перший орієнтир для оцінювання результатів навчання природничої освітньої галузі передбачає, що здобувач освіти «ставити запитання про будову і властивості об'єктів природи, умови виникнення та перебігу природних явищ, їхні ознаки». Він відповідає змісту двох ключових компетентностей – вільне володіння державною мовою (чітко, лаконічно і зрозуміло формулювати питання) і компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій (характеризувати об'єкти, пояснювати природні явища і технологічні процеси з використанням мови природничих наук і наукової термінології) (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020).

Результати роботи над завданням показали, що всі запропоновані орієнтири для оцінювання вчителі привели у відповідність до тієї чи іншої ключової компетентності, однак їхній розподіл був нерівномірним. І причина не лише в тому, що та чи інша компетентність представлена більшою мірою. Виявлено суперечності між тим, що педагоги (орієнтовно 50%) розуміють сутність поняття «компетентність», необхідність формування та розвитку всіх ключових компетентностей, але більше уваги приділяють окремим із них (спілкування державною мовою, математична, інформаційно-комунікаційна тощо), а тому й під час виконання завдання бачили саме їх у запропонованих орієнтирах. З'ясовано, що менше 5% учителів побачили серед орієнтирів для оцінювання такі, що відповідають культурній компетентності учня.

Аналіз виконаних практичних завдань дав підстави стверджувати, що вчителі-природничники не повною мірою усвідомлюють потенціал предметів природничої галузі у формуванні культурної компетентності учнів. Фізика як навчаль-

ний предмет має ресурси для формування всіх ключових компетентностей, однак спілкування з педагогами, аналіз виступів під час методичних заходів, конференцій з обміну досвідом на курсах підвищення кваліфікації засвідчили, що вчителі фізики недостатньо використовують компетентнісний потенціал предмета для формування культурної компетентності учнів.

Метою статті є дослідження структури та сутності культурної компетентності учня в контексті навчання фізики.

Досягнення мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) проаналізувати стан дослідження проблеми формування культурної компетентності учнів;
- 2) визначити структуру та сутність поняття «культурна компетентність»;
- 3) розглянути зміст компонентів цієї ключової компетентності в контексті навчання фізики.

Останні події в нашій країні засвідчили важливість національного єднання, виховання патріотизму та глибокої поваги до своєї країни, народу, його історії і традицій. Це підтверджує те, що проблема формування культурної компетентності є актуальною, оскільки, як зазначено в нормативних документах, володіння нею передбачає:

- наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав та народів;
- здатність розуміти та цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва й інші культурні форми;
- прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури та мистецтва (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020).

Аналіз останніх досліджень і пу-

блікацій. У наукових джерелах також є достатня кількість публікацій, у яких висвітлюються питання впровадження компетентнісного підходу в навчанні фізики. У розрізі ключових компетентностей це стало предметом дослідження Г. В. Бібік (інформаційна, самоосвітня, комунікативна), І. В. Бургун, М. Ю. Галатюка (навчально-пізнавальна), Н. В. Куриленко (екологічна), О. В. Ліскович (навчально-пізнавальна, інформаційна, здоров'язбережувальна), Л. В. Непорожньої (природничо-наукова), В. Д. Шарко (навчально-пізнавальна, інформаційна, громадянська, екологічна). Публікацій щодо формування культурної компетентності учнів в освітньому процесі з фізики ми не виявили, тому це питання є актуальним та потребує додаткового вивчення.

Для виконання першого завдання здійснено аналіз нормативних документів і наукових публікацій, що висвітлюють питання формування культурної компетентності учнів.

Уперше офіційно в нормативних документах визначено необхідність формування п'яти наскрізних ключових компетентностей: уміння вчитися, здоров'язбережувальна, загальнокультурна (комунікативна), соціально-трудова та інформаційна. Загальнокультурна (комунікативна) компетентність передбачала опанування спілкуванням у сфері культурних, мовних, релігійних відносин; здатність цінувати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культур (Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, 2008).

Визначення змісту загальнокультурної компетентності (хоча й досить лаконічне) давало вчителю-предметнику орієнтир для відбору навчального матеріалу, форм і методів навчання. На той момент проєктна діяльність ще не була такою поширеною, тому вагомий унесок у досягнення результатів мали позакласні заходи (вікторини, тематичні бесіди, творчі та інтелектуальні конкурси тощо).

У Державному стандарті 2011 року загальнокультурна компетентність (одна з десяти ключових) передбачає здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності (Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, 2011).

Нове трактування загальнокультурної компетентності дещо повторює попереднє щодо досягнень національної та світової культури, а спілкування у сфері культурних і релігійних відносин трансформовано в орієнтацію на загальнолюдські цінності.

Зміст поняття, представлений у новому державному стандарті, наведений на початку статті. До 2024/2025 навчального року навчання фізики в усіх класах здійснюватиметься за програмами, у пояснювальній записці до яких представлено компетентнісний потенціал предмета через десять ключових компетентностей (відповідно до концепції «Нова Українська школа»). Темі нашого дослідження відповідає компетентність самовираження у сфері культури, зміст якої передбачає:

- здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва;
- глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших (Концепція Нової української школи, 2016).

Зміна назви компетентності зумовлена змінами її змісту: уперше з'являється поняття мистецтво, визначено відповідні якості особистості. Акцентовано на усвідомленні національної ідентичності.

Аналіз змісту нормативних документів дає підстави для висновку, що незважаючи на різну назву означеної компетентності (загальнокультурна, обізнаність

та самовираження у сфері культури, культурна) її сутність загалом є схожою. Однак якщо у перших двох визначеннях в основу покладено здатність цінувати, аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культур, орієнтуватися на загальнолюдські цінності, то в Новій українській школі сутність названої компетентності набагато глибша. У нових нормативних документах акцентовано на наявності стійкого інтересу до здобутків саме української культури, пошануванні культурних традицій українського народу, що є підґрунтям відкритого ставлення та поваги до культури інших держав і народів. Новий зміст культурної компетентності – це патріотизм та глибока повага до розмаїття культурного вираження інших людей, прагнення до саморозвитку та самовираження засобами культури та різних видів мистецтва.

У процесі роботи використовувались публікації, що висвітлюють питання формування компетентностей як здобувачів вищої освіти, так і учнів.

Досліджуючи структурну характеристику культурної компетентності здобувачів вищої освіти, І. В. Варнавська та О. В. Черемісін визначають її як інтегральну якість особистості, що виявляється в загальній здатності і готовності людини до різноманітної творчої діяльності, соціально орієнтує здобувача вищої освіти на самостійну і успішну життєдіяльність (Варнавська І. В., Черемісін О. В., 2021).

Визначення поняття та той факт, що до показників культурної компетентності здобувачів вищої освіти науковці відносять володіння культурою спілкування, комунікації та взаємодії, володіння культурою пізнання і мислення, володіння культурою роботи з інформацією та інформаційними джерелами, наводить нас на думку, що представлений зміст не зовсім відповідає змісту культурної компетентності учня відповідно до згаданих вище нормативних документів. Запропоноване визначення містить певні елементи соціальної та інформаційно-комунікаційної компетентності. Це пояснюється багатогранністю ана-

лізованого поняття, його взаємозв'язками з іншими ключовими компетентностями. Саме тому в багатьох дослідженнях культурну компетентність розглядають у комплексі з комунікативною та соціальною.

Особливо цінним у контексті взаємозв'язків культурної та інших компетентностей є дослідження В. М. Білицької, яка здійснила порівняльний аналіз визначення культурної, загальнокультурної, соціокультурної, культурологічної, полікультурної та крос-культурної компетентностей. Культурну компетентність як рівень горизонтів сприйняття об'єктивної реальності вчена відносить до базових компетентностей особистості (Білицька В. М., 2019, с. 84).

Визначення відмінностей зазначених компетентностей дозволить чітко їх розрізняти. У контексті цього дослідження нас найбільше цікавили три компетентності: загальнокультурна, соціокультурна та культурна. Оскільки чіткого визначення поняття «загальнокультурна компетентність» немає, його зміст подано відповідно до трактування в державному стандарті та розширено на основі окремих наукових праць. Соціокультурна компетентність реалізується через здатність і готовність до міжкультурного спілкування. Наведене вище визначення культурної компетентності орієнтоване на здобувачів вищої освіти, відтак у подальшій роботі використовуватимемо зміст загальнокультурної компетентності.

У монографії О. В. Малихіна, І. С. Гриценко «Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей» автори спираються не лише на роботи, у яких висвітлено аспекти формування загальнокультурної компетентності здобувачів освіти, а й на ті, предметом розгляду яких є питання формування соціокультурної, міжкультурної та комунікативної компетентностей. На основі їхнього аналізу автори запропонували визначення загальнокультурної компетентності здобувача вищої освіти як інтегрованої властивості особистості, зумовленої освоєнням світової й національної куль-

турної спадщини, що спонукає студента до активного використання культурних еталонів і цінностей у повсякденній взаємодії з оточенням, стимулює прояв розсудливості й толерантності, у тому числі – при розв'язанні навчальних, пізнавальних, міжособистісних проблем (Малихін О. В., Гриценко І. С., 2015, с. 30).

У запропонованому визначенні акцентовано на особистісній та діяльній сутності компетентності, указано компоненти, що за змістом близькі чинним нормативним документам, передбачено застосування відповідних якостей особистості під час вирішення різноманітних проблем.

Автори публікацій, присвячених питанню культурної компетентності учнів, здебільшого розглядають методику її формування в змісті предметів суспільно-гуманітарного та художньо-естетичного циклу.

Розкриваючи питання формування загальнокультурної грамотності учнів початкової школи засобами трудового навчання та образотворчого мистецтва, С. М. Паршук зосереджується на змісті Державного стандарту початкової освіти, у якому однією з ключових компетентностей визначено культурну компетентність, що передбачає залучення учнів до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) через розкриття і розвиток природних здібностей, творчого вираження особистості (Паршук С. М., 2018). Звісно, таке визначення свідчить про потенціал зазначених предметів у формуванні названої компетентності, однак не зрозуміло, чому автор використовує водночас поняття загальнокультурна компетентність і загальнокультурна грамотність (у публікації це ніяк не пояснено).

Не розмежовує поняття культурна та соціокультурна компетентність учня С. Є. Корнева. Учена робить висновок, що соціокультурна компетентність формується в контексті вивчення культурного складника мови. Використання прислів'їв і приказок, що є культурною спадщиною народу, сприяє розвитку та вдосконаленню комунікативних навичок і соціокультурної

компетентності учнів (Корнева С. Є., 2021).

На уроках фізики поширеним є прийом використання прислів'їв і приказок. Наприклад, під час вивчення теми «Явище інерції. Інертність» учитель пропонує учням проаналізувати фізичний зміст прислів'я «Коси коса, поки роса». Відтак, оскільки фольклор – народна художня творчість (переважно усна), особливий тип культурної комунікації, то ми формуємо культурну компетентність, навчаючи пояснювати його на основі законів фізики.

У статті А. М. Кузнецової проаналізовано проблему використання літературної спадщини Лесі Українки на сучасному уроці української мови та розроблені оригінальні вправи на основі поетичних текстів письменниці під час вивчення синтаксису в середній школі, запропоновано систему завдань за текстоцентричним підходом для опрацювання складного речення в старшій школі. На нашу думку, використання таких завдань дає можливість не лише досягти результатів у вивченні синтаксису, а й формувати елементи культурної компетентності учнів, що зумовлено глибинним змістом творів мисткині (Кузнецова А. М., 2021).

Описаний прийом доцільно використати й на уроках фізики, зокрема під час вивчення оптичних явищ запропонувати учням віднайти їх у вірші Лесі Українки «Вже сонечко в море сіда...». Якщо зазвичай такий прийом використовували з метою активізації пізнавального інтересу учнів, то за відповідного коментаря вчителя, зосереджуючись на цінності спадщини великої української поетеси, таких її особистісних якостях, як любов до рідної землі та патріотизм, ми формуємо культурну компетентність наших учнів, забезпечуємо глибоке розуміння змісту навчального матеріалу, оскільки маємо пояснити, звідки взялися «червоні іскри блискучі» на зелених хвилях.

Наші розвідки щодо розвитку культурної компетентності учня в освітньому процесі з фізики дали такий результат. Т. М. Засекіна, досліджуючи питання реалізації компетентнісного підходу в навчан-

ні фізики в основній школі, зазначає, що громадянська, загальнокультурна й здоров'язбережувальна компетентності формуються під час вивчення історично-наукового матеріалу, що розкриває процес становлення і перспективи розвитку фізичної науки в світі та Україні. Учена аргументує, що саме в процесі навчання фізики забезпечуємо становлення наукового світогляду й відповідного стилю мислення учнів – як основи формування активної життєвої позиції в демократичному суспільстві, орієнтованій на загальнолюдські цінності, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, до навколишнього світу (Засєкіна Т. М., 2015).

З огляду на предмет нашого дослідження для підсилення патріотичного складника культурної компетентності вважаємо за доцільне використовувати матеріал про українських учених-винахідників, їхній внесок у розвиток світової науки, а також наводити приклади їхньої творчої діяльності в різних галузях культури та мистецтва.

Дискусії та обговорення. Аналіз публікацій із питань формування культурної компетентності здобувачів освіти показав, що дослідники, використовуючи різні назви (загальнокультурна компетентність, загальнокультурна грамотність, культурна компетентність, соціокультурна компетентність), вкладають у них схожий зміст, проте в частині досліджень в основу змісту розглядуваного поняття покладена здатність до різноманітної творчої діяльності, використання набутих компетентностей у процесі соціальної комунікації, культура спілкування, культура пізнання тощо. погоджуємося, що такі якості вкрай необхідні сучасній людині для успішної життєдіяльності, однак вони є компонентами інших ключових компетентностей: соціальної, громадянської, навчально-пізнавальної. У визначенні поняття ми спиратимемося на дослідження О. В. Малихіна, І. С. Гриценко, які кладуть в основу поняття «освоєння світової й національної культурної спадщини...» (Малихін О. В., Гриценко І. С., 2015,

с. 30). Означений підхід відповідає змісту культурної компетентності, що визначений новими документами в галузі освіти, зокрема Державним стандартом базової середньої освіти.

Для виконання другого завдання статті, як і в попередніх публікаціях із питань компетентнісного підходу, ми спиралися на трикомпонентну структуру компетентності: когнітивний (знання), діяльнісний (уміння, навички), особистісний (мотиви, цінності, ставлення) (Ліскович О. В., 2014, с. 18).

Зазначена структура апробована під час дослідження проблеми формування науково-природничої та підприємницької компетентностей учнів.

Варто зазначити, що за такою структурою розроблені очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів, визначені чинними навчальними програмами (Фізика і астрономія. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту, профільний рівень), 2017).

Такі зміни в очікуваних результатах відбулися під час модернізації навчальних програм на компетентнісній основі, коли їх було структуровано за трьома компонентами. Відрізняється назвою лише особистісний компонент, що в програмі зазначений як ціннісний, однак його зміст повністю відповідає особистісному (ставлення, мотиви, ціннісне ставлення до знань тощо).

Аргументом доцільності застосування саме такої структури культурної компетентності стало дослідження І. В. Варнавської та О. В. Черемісіна, які пропонують такі критерії оцінки сформованості зазначеної компетентності в здобувачів вищої освіти: когнітивний (оцінка знань у сфері культури особистості); діяльнісний критерій (оцінка навичок і вмій); критерій ставлення (оцінка особистісної активності, культурних ціннісних орієнтацій) (Варнавська І. В., Черемісін О. В., 2021).

Окрім назв компонентів, маємо певні орієнтири щодо їхнього змісту, який потрібно визначати з урахуванням рівня

освіти і навчального предмета. Наприклад, означений когнітивний компонент, що передбачає знання у сфері культури, будемо конкретизувати з огляду на фізику як навчальний предмет.

У наукових публікаціях є й інші варіанти структури культурної компетентності. Так, О. В. Малихін, І. С. Гриценко виокремлюють п'ять складників: когнітивно-аксіологічний, емпірико-процесуальний, інформатичний, креативно-пізнавальний, комунікативно-особистісний (Малихін О. В., Гриценко І. С., 2015, с. 48).

На перший погляд, запропонована структура кардинально відрізняється від описаних вище, однак аналіз змісту кожного складника показав, що їхні елементи можна розподілити за трикомпонентною структурою (когнітивний, діяльнісний, особистісний). Наприклад, елементи когнітивно-аналітичного складника відповідають змісту когнітивного та особистісного компонентів, емпірико-процесуального та інформатичного – діяльнісного, креативно-пізнавального та комунікативно-особистісного – діяльнісному та особистісному. Відтак використання трикомпонентної структури компетентності не суперечить науковим дослідженням, і така структура є більш зручною для вчителів-практиків.

Перед визначенням змістового наповнення кожного з цих компонентів конкретизуємо визначення поняття «культурна компетентність» у контексті освітнього процесу з фізики, спираючись на наші попередні дослідження проблеми формування предметної і ключових компетентностей у процесі вивчення фізики, у яких використовувалось поняття компетентності як структурованого комплексу якостей особистості (знання, уміння, досвід, цінності та ставлення), що можуть цілісно реалізуватися у практичній діяльності (Ліскович О. В., 2014, с. 17).

Доцільність формулювання визначення культурної компетентності за таким же шаблоном обґрунтовуємо тим, що культурна компетентність є одним із видів ключових компетентностей. Дотримуємо-

ся такого правила щодо всіх ключових компетентностей, що дає можливість виокремити їхні характерні ознаки, але водночас конкретизувати зміст поняття для кожного навчального предмета.

У контексті навчання фізики культурна компетентність учня – це структурований комплекс якостей особистості, що забезпечує здатність застосовувати знання з фізики в процесі опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, вираження власних ідей засобами різних видів мистецтва.

Визначаючи зміст компонентів культурної компетентності учня, ми врахували вимоги нормативних документів, наукові публікації та зміст навчальних програм із фізики:

- когнітивний – знання фізичних процесів і явищ, що використовуються в різних видах мистецтва, пояснюють сутність українських народних традицій;
- діяльнісний – уміння застосовувати знання з фізики під час ознайомлення з творами мистецтва, втілення власних творчих ідей, для розуміння українських народних традицій і звичаїв, звичаїв інших народів;
- особистісний – ціннісне ставлення до культури та звичаїв українського народу, світової культурної спадщини, усвідомлення значення фізичних знань для розуміння різних видів мистецтв, власного культурного розвитку.

Запропонований зміст когнітивного й особистісного компонентів культурної компетентності є підставою для відбору тематики додаткового навчального матеріалу, а діяльнісного – для відбору прийомів і методів навчання, орієнтованих на формування культурної компетентності учнів.

Усе вищевикладене дає підстави для **висновку**, що питання формування культурної компетентності учнів є актуальним, однак фахівці розглядають його переважно в змісті навчання предметів суспільно-гу-

манітарного та художньо-естетичного циклів.

Пошуки публікацій, що висвітлюють означене питання в контексті навчання фізики, вагомих результатів не дали. На основі аналізу наукових досліджень, змісту нормативних документів запропоновано визначення культурної компетентності як структурованого комплексу якостей особистості, що забезпечує здатність застосовувати знання з фізики в процесі опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, вираження власних ідей засобами різних видів мистецтва.

Визначено трикомпонентну структуру культурної компетентності та зміст кожного з компонентів, що є основою для відбору додаткового навчального матеріалу, прийомів і методів навчання, орієнтова-

них на її формування в освітньому процесі з фізики.

Проблема формування культурної компетентності учнів наразі є актуальною, її потрібно сприймати не як додаткове навантаження на вчителя фізики, що відволікає від розв'язання задач чи проведення дослідів, а важливе наповнення освітнього процесу, що сприяє всебічному розвитку особистості, вихованню патріота, громадянина України, а також популяризації фізичних знань серед учнівської молоді.

Перспективи дослідження полягають у розробленні критеріїв відбору змісту навчального матеріалу та методів навчання, орієнтованих на формування культурної компетентності учнів у процесі навчання фізики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білицька В. М. Порівняльний аналіз визначення культурної, загальнокультурної, соціокультурної, культурологічної, полікультурної та крос-культурної компетентності / В. М. Білицька // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер.: Педагогіка. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. – № 2. – С. 77–86. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.19.2.10>.
2. Варнавська І. В., Черемісін О. В. Структурна характеристика культурної компетентності / І. В. Варнавська, О. В. Черемісін // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – 2021. – Випуск 1 (48). – С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.64-68>.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: постанова КМУ від 23 лист. 2011 р. № 1392. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.
4. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова КМУ від 30 вер. 2020 р. № 898. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.
5. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти: наказ МОН України від 05 трав. 2008 р. № 371 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0371290-08#Text>.
6. Засекіна Т. М. Реалізація компетентнісного підходу в навчанні фізики в основній школі / Т. М. Засекіна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 127. – С. 59–63.
7. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. Корнева С. Є. Використання прислів'їв для розвитку соціокультурної компетентності учнів на уроках англійської мови / С. Є. Корнева // Вересень: науково-мето-

дичний, інформаційно-освітній журнал. – 2021. – № 2 (89). – С. 74–83. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.08>.

9. Кузнєцова А. М. Вивчення синтаксису на матеріалі творчості Лесі Українки / А. М. Кузнєцова // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2021. – № 2 (89). – С. 64–73. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.07>.

10. Ліскович О. В. Формування предметної і ключових компетентностей учнів основної школи у процесі вивчення електромагнітних явищ: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізика)» / О. В. Ліскович // Кіровоградський державний педагогічний ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2014. – 284 с.

11. Малихін О. В., Гриценко І. С. Формування загальнокультурної компетентності студентів філологічних спеціальностей: монографія / О. В. Малихін, І. С. Гриценко. – Київ : Видавництво ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2015. – 492 с.

12. Паршук С. М. Формування загальнокультурної грамотності учнів початкової школи засобами трудового навчання та образотворчого мистецтва / С. М. Паршук // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки. – Миколаїв, 2018. – № 4 (63). – С. 7–90.

13. Фізика і астрономія. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту, профільний рівень). 2017. – Режим доступу: <https://osvita.ua/program-10-11>

CULTURAL COMPETENCE OF THE STUDENT IN THE CONTEXT OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PHYSICS

Liskovych Olena,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Theory and Methods
of Natural-Mathematical Education and Information Technology
Mykolayiv Regional Institute postgraduate pedagogical education
4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine
olena.liskovych@moippo.mk.ua.

The article examines the structure and essence of cultural competence of the student in the context of physics teaching. The article provides evidence of the relevance of the problem of shaping students' cultural competence in view of the importance of national identity, patriotism and deep respect for their country, nation, its history and traditions.

The author has analyzed scientific publications that describe the formation of cultural competence of a student and normative documents. It has been realized that despite the different names of the competence (general cultural, awareness and self-expression in the sphere of culture, cultural), its essence is generally similar. It is argued that it is reasonable to use three-component structure of cultural competence: cognitive (knowledge), active (skills, abilities), personal (motives, values, attitudes).

In the context of teaching physics the notion of student's cultural competence as a structured set of personal qualities that provides the ability to use the knowledge of physics in the process of mastering cultural and artistic achievements of Ukraine and the world, expression of own ideas by means of different types of art is specified. The contents of the competence components are listed: cognitive – knowledge of physical bases of different kinds of art, Ukrainian folk traditions, traditions of other peoples of the world; Activity – the ability to use knowledge of physics during the introduction to the works of art, to incorporate their own creative ideas, to

understand the Ukrainian folk traditions and customs, the customs of other peoples; Personal – valued attitude to the culture and customs of the Ukrainian people, world cultural heritage, awareness of the importance of physical knowledge for the understanding of different types of art, own cultural development.

The suggested content of the cognitive and personal components of cultural competence is the basis for the selection of topics for additional teaching material and for the selection of teaching methods and techniques aimed at the formation of cultural competence of students.

Keywords: *competence structure; competency-based approach; content of the components of cultural competence; cultural competence of the student; educational process in physics; key competences.*

REFERENCES

1. Bilytska, V. M. (2019). Porivnialnyi analiz vyznachennia kulturnoi, zahalnokulturnoi, sotsiokulturnoi, kulturolohichnoi, polikulturnoi ta kros-kulturnoi kompetentnosti [Comparative analysis of the definition of cultural, general cultural, sociocultural, cultural, multicultural and cross-cultural competence] *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Ser. Pedahohika*, 2, 77–86. DOI: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.19.2.10> (ukr).

2. Fyzyka i astronomiia. Navchalni prohramy dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv (riven standartu, profilnyi riven). (2017). [Physics and astronomy. Educational programs for general educational institutions (standard level, profile level)]. Retrieved from: <https://osvita.ua/program-10-11> (ukr).

3. General criteria for evaluating the educational achievements of students in the system of general secondary education: the order of the Ministry of Education and Culture of Ukraine dated May 5. 2008 № 371. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0371290-08#Text> (ukr).

4. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly (2016). [New Ukrainian school concept]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (ukr).

5. Kornieva, S. E. (2021). Vykorystannia prysliviv dlia rozvytku sotsiokulturnoi kompetentnosti uchniv na urokakh anhliiskoi movy [The use of proverbs for the development of sociocultural competence of students in English language classes]. *Veresen*, 2 (89), 74–83. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.08> (ukr).

6. Kuznietsova, A. M. (2021). Vyvchennia syntaksysu na materialy tvorchosti Lesi Ukrainky [Syntax study based on the work of Lesya Ukrainka]. *Veresen*, 2 (89), 64–73. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.2.2021.07> (ukr).

7. Liskovych, O. V. (2014). *Formuvannia predmetnoi i kliuchovykh kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly u protsesi vyvchennia elektromahnitnykh yavlyshch* [Formation of subject and key competencies of secondary school students in the process of studying of electromagnetic phenomena]. (Candidate's thesis). Kirovohradskiy derzhavnyi pedahohichnyi un-t im. V. Vynnychenka. Kirovohrad (ukr).

8. Malykhin, O. V. & Hrytsenko, I. S. (2015). *Formuvannia zahalnokulturnoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnosti* [Formation of general cultural competence of students of philology majors]. Kyiv: TOV «NVP «Interservis» (ukr).

9. Parshuk, S. M. (2018). *Formuvannia zahalnokulturnoi hramotnosti uchniv pochatkovoї shkoly zasobamy trudovoho navchannia ta obrazotvorchoho mystetstva* [Formation of general cultural literacy of primary school students by means of labor training and visual arts]. *Naukovyi*

visnyk MNU imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedagogichni nauky, 4 (63), 87–90 (ukr).

10. State standard of basic and complete general secondary education. (2011). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (ukr).

11. State standard of complete general secondary education. (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (ukr).

12. Varnavska, I. V., Cheremisin, O. V. (2021). Strukturna kharakterystyka kulturnoi kompetentnosti [Structural characteristics of cultural competence]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia «Pedagogika. Sotsialna robota»*, 1 (48), 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.64-68> (ukr).

13. Zasiiekina, T. M. (2015). Realizatsiia kompetentnisnoho pidkходу v navchanni fizyky v osnovnii shkoli [Implementation of the competence approach in teaching physics in primary school]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedagogichnoho universytetu. Seriiia: Pedagogichni nauky*, 127, 59–63 (ukr).